

گفتگو

گفتگو با نماینده محترم ولی فقیه در امور حج و زیارت
پیرامون حج

گفتگو

با نمایندهٔ محترم ولی فقیه
در امور حج و زیارت

پیرامون حج

میقات: از این که این فرصت را در اختیار «فصلنامه میقات حج» گذاشتید تا از نظرات ارزشمند شما دربارهٔ حج و مسائل مربوط به آن، استفاده کنیم متشکریم. لطفاً بفرمایید تاکنون چند سفر و در چه سالهایی به حج مشرف شده‌اید؟

ج - بسم الله الرحمن الرحیم، چون این اولین گفتگویی است که با فصلنامهٔ وزین و ارزشمند «میقات حج» دارم، لازم است ابتدا متذکر شوم که واقعاً جای این مجله در نوشتارهای ما و در کتب و مجلاتی که در عالم اسلام - نه تنها در جمهوری اسلامی - منتشر می‌شود خالی بود، خوشبختانه با یاری خداوند و به همت برادران عزیز در معاونت آموزش و تحقیقات بعثهٔ مقام معظم رهبری، این خلاء پر شد. امیدوارم با همکاری و همدلی همه نویسندگان متعهد در جهان اسلام، این نشریه راه تکاملی خود را طی کند و در جهان اسلام جایگاه واقعی خود را بیابد.

در جواب سؤالی که مطرح شد، باید عرض کنم: من قبل از پیروزی انقلاب به حج مشرف نشده بودم، اما بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، قبل از این که سرپرست حجاج شوم دو مرتبه مشرف شدم؛ یکبار در سال ۱۳۵۸ که روحانی کاروان بودم و مرتبهٔ دوم نیز به عنوان زائر رفتم که احتمالاً سال ۱۳۶۲ بود. ولی از سال ۱۳۷۰ که مقام معظم رهبری مسؤولیت سرپرستی زائران ایرانی خانه خدا را به بنده واگذار کردند، تاکنون چهار سفر توفیق تشرف پیدا

کرده‌ام.

میقات: حج سفری الهی و معنوی است و معمولاً کسانی که موفق به این سفر می‌شوند، خاطرات شیرینی - مخصوصاً از سفر اول - دارند، شما نیز بی‌گمان یادها و خاطره‌هایی شنیدنی دارید. بفرمایید نخستین باری که وارد حرمین شریفین شدید چه احساسی داشتید؟

ج - احساسی که در آن لحظات به انسان دست می‌دهد قابل توصیف و انتقال به دیگری نیست. حالی که انسان در سفر اول پیدا می‌کند، در سفرهای بعد دیگر تکرار نمی‌شود، احساس نزدیکی به خدا و عظمتی که آن دو مکان مقدس برای انسان تداعی می‌کند، هر دو از خاطرات فراموش ناشدنی این سفر الهی است. مکان‌های مقدسی که می‌توان گفت همه پیامبران بزرگ الهی در آنجا حضور یافته‌اند و اولیای خدا برگرد آن خانه طواف کرده‌اند. مکانی که ولی عصر ارواحنا فدا در موسم، آنجا حضور دارد. سرزمینی که همه حوادث مهم تاریخ اسلام در آنجا تحقق پیدا کرده و نقطه آغازین اسلام است.

وقتی که انسان برای اولین بار، با این فضا آشنا می‌شود و تمام این معانی، کم و بیش، در خاطره‌اش زنده می‌شود، حال خاصی در او ایجاد می‌شود، و چه زیباست که آدمی از آن حال و احساس برای تزکیه نفس و تقرب بیشتر به حضرت حق بهره‌برداری کند.

میقات: اکنون سالهاست که با احادیث و روایات دمسازید و با حفظ تمام قرآن بی‌گمان به معارف ثقلین درباره حج آشنایی فراوانی دارید. بفرمایید حج در تعالیم قرآن و حدیث از چه جایگاهی برخوردار است؟

ج - در این باره مطلب بسی فراوان است که اندکی از آن همه را نیز نمی‌توان در مقاله‌ای گنجانند و باید برای رساندن ابعاد گسترده آن، کتابها نوشت، البته تا حدودی آثاری نوشته شده و حقایقی بازگفته شده است، ولی آنچه بطور خلاصه و در یک مصاحبه می‌شود مطرح کرد این است که: حج یکی از پایگاههای عظیم فرهنگی، سیاسی و اجتماعی در اسلام است. حج در کنار نماز، روزه، خمس، زکات و سایر فروع دین، به عنوان یکی از مهمترین فروع اسلام مطرح است و نسبت به دیگر فروع دین، امتیازی دارد و آن جامعیت حج است. در حج

سیاست در کنار عبادت است. مسائل فرهنگی در کنار عبادت است. و بطور خلاصه می‌شود گفت که حج تجلی معارف اسلام است. و می‌تواند نمایانگر ابعاد مختلف اسلام باشد و در یک جمله، باید همان تعبیر زیبای قرآن را آورد که حج «قیاماً للناس» و مبدأ یک خیزش عمومی در جهان اسلام است. و به همین جهت امام بزرگوار عنایت زیادی به بهره‌برداری از فضای ملکوتی حج در زمینه‌های مختلفی، که جامعه اسلامی نیاز دارد، داشتند.

قرآن کریم دو تعبیر دارد که قابل تأمل است و می‌توان جایگاه حج را از دیدگاه قرآن و اسلام شناخت.

تعبیر اول، همان «قیاماً للناس» است که یعنی حج مبدأ قیام و خیزش عمومی است. و دوم، «لِيشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ»، از این آیه استفاده می‌شود که وقتی ملل مسلمان در آن دیار مقدس حضور پیدا می‌کنند، خود و یا نمایندگان‌شان باید شاهد منافع امت اسلام باشند. همانطور که امام - رضوان الله تعالی علیه - در پیام‌های ارزشمند خود آن را بیان کرده‌اند؛ منافع مطلق است و اختصاص به منفعت خاصی ندارد. در روایت هم آمده که وقتی از امام - علیه‌السلام - سؤال می‌کنند، که کدام یک از منافع مراد است؟ مراد منافع دنیوی است یا اخروی و یا هر دو؟ امام - علیه‌السلام - می‌فرمایند: همه منافع، اعم از منافع دنیوی و اخروی. امام بزرگوار از «لِيشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ» برداشت جالبی دارند و می‌فرمایند: بزرگترین و ضروری‌ترین منفعی که جامعه اسلامی در جهان امروز دارد، این است که باید حق خودش را از مستکبرین بگیرد، این سرمایه عظیم مسلمین یعنی نفت را که استکبار جهانی مُفت از جامعه اسلامی می‌برد، باید جلویش گرفته شود. و باید امت اسلامی دست به دست همدیگر بدهند و این ماده حیاتی مادی را از حلقوم استکبار جهانی بیرون بکشند و حق خودشان را و حق امت اسلام را از غارتگران بگیرند و این مسأله را حج می‌تواند تأمین کند. مسلمانها می‌توانند در آن کنگره عظیم به تفاهم و توافق برسند و با هم متحد شوند و در برابر مستکبرین، برای تأمین منافع - لا اقل - مادیشان، ایستادگی کنند.

میقات: به نکته بسیار خوبی اشاره فرمودید، مسأله «قیاماً للناس» و «لِيشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ»؛ جهان اسلام در زمینه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و... می‌تواند از حج بهره بگیرد. اینک جا دارد این سؤال را مطرح کنیم: بین وضعیت موجود حج و جایگاهی که

اسلام برای حج در نظر گرفته چقدر تفاوت می‌بینید و بدیگر سخن، تا رسیدن به حج مطلوب چه کارهایی باید انجام شود؟

ج- بین حج واقعی یا به تعبیر امام امت - رضوان الله تعالی علیه - حج ابراهیمی و حج کنونی و فاقد محتوای لازم، تفاوت بسیار است. در واقع این دو قابل مقایسه نبوده و در نقطه مقابل هم هستند. حجی که اسلام ناب از مسلمانان می‌خواهد، حجی است که مبدأ خیزش و قیام باشد. حجی است که بتواند منافع جامعه اسلامی را تأمین کند نه آن که در راستای منافع دشمنان اسلام باشد. مستکبرین و دشمنان اسلام می‌خواهند حج وسیله‌ای باشد برای آرام کردن جامعه اسلامی و توجیه سلطه آنان بر سرزمینهای اسلام.

باید بگوییم که حج پس از پیروزی انقلاب، یک تفاوت اصولی پیدا کرد با حج قبل از انقلاب. امام راحل - قدس سره الشریف - برای این که حج واقعی و اصیل را تجدید حیات کند بعد سیاسی آن را زنده کرد. با بینش عمیقی که درباره مسائل داشت و نقشی که برای حج قائل بود، در زمان حیات خود تلاش کرد این بُعد را زنده نماید و امروز به صورت یک امانت گرانبها و ارزنده، در اختیار امت اسلام قرار دهد. اینک مسؤولان جمهوری اسلامی امانتدار این امانتند که امیدواریم بتوانیم به خوبی و شایستگی، این امانت بزرگ الهی را نگهداری کنیم. احیای بُعد سیاسی حج بود که توانست، حج را در جهت واقعی خود قرار دهد. گرچه باید اعتراف کنیم که هنوز تا رسیدن به جایگاه واقعی حج فاصله زیادی داریم، ولی در هر صورت این حرکت به وسیله حضرت امام - قدس سره - و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران آغاز شد و امید است تا تحقق کامل آن اهداف ادامه یابد.

میقات: درست است که وضعیت کنونی حج در مقایسه با قبل از انقلاب، بسیار بهتر شده اما به نظر می‌رسد هنوز کارهای انجام نشده فراوان است. حضرت عالی برای بهتر برگزار شدن و تکامل هرچه بیشتر حج چه پیشنهادی دارید؟

ج- اولین بهره‌ای که باید از حج گرفت، «خودسازی» است که یکی از مشکلات مهم و اصلی جهان اسلام نپرداختن به این مسأله است. اگر در جوامع اسلامی، بر تعداد نیروهای خودساخته، آگاه، مسؤولیت‌شناس و افرادی که به نیازهای جهان اسلام می‌اندیشند، افزوده شود، بطور طبیعی قدرت به دست آنان خواهد افتاد و در نهایت به حل مشکلات مسلمین

خواهد انجامید. البته در شرایط کنونی به برکت انقلاب اسلامی، جرقه آگاهی و مسئولیت‌شناسی، در جهان اسلام زده شده و جوانان مسلمان در اکثر کشورهای اسلامی بیدار و هشیار شده‌اند و خودسازی را آغاز کرده‌اند. و این امیدواری به وجود آمده است که - انشاءالله - این حرکت تداوم یابد و به جایی برسد که کشورهای اسلامی سرنوشت خودشان را خود به دست گیرند. تا انسان خودساخته نباشد، نمی‌تواند برای بازسازی جامعه اسلامی گام مؤثر بردارد و همچنین نمی‌تواند برای مشکلات جهان اسلام چاره‌اندیشی کند. اگر مسلمانان موفق شوند که در حج این گام را بردارند، آماده می‌شوند با مشکلات مختلفی که امروز جهان اسلام گرفتار آن است برخورد کنند.

دومین بهره و ره‌آوردی که انسان می‌تواند از حج بگیرد و آن برای برخورد با مشکلات جهان اسلام ضروری است، «وحدت جهان اسلام» می‌باشد. اگر بیش از یک میلیارد مسلمان، دست به دست هم دهند، و از امکانات و اماکن حساس و استراتژیکی که در اختیار دارند بخوبی استفاده کنند، هیچ قدرتی در برابر آنها توان مقاومت نخواهد داشت، و مسلمانان می‌توانند حرف اول را نه تنها در جهان اسلام که در کل جهان بزنند. بهترین مرکزی که می‌تواند وحدت را برای مسلمانان تأمین کند، همانا حج است.

موسم حج مجمع‌التقریب واقعی جهان اسلام است. در آنجا سران کشورهای اسلامی - سران علمی و سیاسی - می‌توانند در کنار هم بنشینند و - به جای اختلافاتی که منشأ اصلی آن مسائل نفسانی و وسوسه‌های شیاطین انس و جن است - دست وحدت به همدیگر دهند و فکری برای حل معضلات کنونی جهان اسلام کنند.

اگر حج ما این دو ره‌آورد (خودسازی و وحدت) را داشته باشد، حل مشکلات جهان اسلام برای مسلمانان به سادگی قابل حل است، در این صورت هیچ مشکلی وجود نخواهد داشت که قابل حل نباشد. اگر ما امروز شاهد گرفتاری و قتل عام مسلمانان در کشورهای اسلامی؛ مثل بوسنی و هرزگوین، فلسطین اشغالی، چین و برخی مناطق دیگر هستیم که دل هر انسانی برای مظلومیت آنان به درد می‌آید، به خاطر نبودن وحدت میان مسلمانان است. به هر حال از حج، در رابطه با مسائل مختلف، فردی، اجتماعی و همچنین مسائل فرهنگی، عقیدتی، سیاسی و اقتصادی و حتی نظامی، می‌توان به نفع جوامع اسلامی بهره‌برداری فراوان کرد.

امام امت - رضوان الله تعالى علیه - مهمترین پیامهایشان را در ایام حج می دادند و این نشان می دهد که آن بزرگوار تا چه حد به این پایگاه شکوهمند و عظیم امیدوار بود! امام - قدس سره - معتقد بود که باید از این مرکز نور استضاءه کرد و برای حل مشکلات جهان اسلام اقدام نمود.

میقات: اعمال عمره و حج تمتع، از احرام گرفته تا مراحل آخر، هر یک ویژگی خاصی را داراست، به نظر حضرت عالی انسان در کدامیک از این اعمال، می تواند اوج معنویت را احساس کند.

ج - مناسک حج، از احرام گرفته تا آخرین عمل، مظهر شکوه و عظمت است. وقتی که مسلمانان از اقصی نقاط جهان در آن دیار مقدس حضور یافته و همه تشخصها را کنار می گذارند؛ فقیر و غنی، سفید و سیاه، رئیس و مرئوس و زن و مرد در کنار هم یک سلسله اعمال را انجام می دهند، به نیایش می ایستند و خدا را می خوانند و... شاید هیچ منظره ای از مناظر عبادی و اجتماعی، از این منظره شکوهمندتر و عظیم تر نباشد. ولی در میان همه اعمال، برخی اعمال هست که از ویژگی و برجستگی و از اوج شگفتی برخوردار است مانند وقوف در عرفات، و وقوف در مشعر، آنجا که همه حجاج در یک مکان، در میان کوههای عرفات و یا در بیابان مشعر جمع می شوند، در آن لحظه خاص بین الطلوعین دلها را بخدا می سپارند. و بعد از این یکپارچه و با شکوهی وصف ناشدنی در منا حضور می یابند که براستی عظمت و شکوه معنوی به نهایت اوج خود می رسد.

میقات: از آن سالی که حضرت عالی به حج مشرف شده اید تا کنون بسیاری از آثار اسلامی را در طرح توسعه حرمین - و حتی بیرون از طرح - تخریب کرده و از بین برده اند از آن زمان تا کنون چه تحوّل و تغییری را در این اماکن و مواقف، شاهد بوده اید؟

ج - مقداری از این تغییرات، که در ابنیه تاریخی اسلامی بوجود آمده، مربوط به قبل از پیروزی انقلاب و از زمانی که آل سعود بر کشور حجاز حاکم شده اند می باشد و من قبل از پیروزی انقلاب توفیق تشرف پیدا نکردم تا بتوانم در این مورد مقایسه کنم. البته کتابهایی در این رابطه نوشته شده و به چاپ رسیده است که می توان به آنها مراجعه کرد.

لیکن از سال ۵۸ - که اولین سفرم به حج بود - تاکنون مسجدالنبی در مدینه منوره تغییر زیادی کرده است. در سال ۱۳۵۸، تمام آنچه که الآن در طرح توسعه مسجدالنبی است، بازار، منزل و یا هتل بود و هیچ اثری از آنچه که الآن هست وجود نداشت و همه این تغییرات در طول این مدت، حدود پانزده سال، انجام شده، و همچنین در این مدت تغییراتی در بقیع ایجاد شده است. مسجد قبا، به این شکلی که الآن هست نبود بلکه یک مسجد کوچکی بود. کوچه بنی‌هاشم و منزل امام صادق - ع - آن موقع تخریب نشده بود. مسجد قبلتین به این شکلی که الآن هست، نبود. مسجد شجره در شکل فعلی نبود و یک مسجد کوچکی بود. این‌ها تغییراتی است که در مدینه به وجود آمده است.

در راه مکه، میقاتها وضع کنونی را نداشت. مسجد جحفه مسجدی بود بسیار کوچک که در و پیکر درستی نداشت. حتی راهش نیز مشکل زیاد داشت. ساختمان قرن‌المنازل هم جدید است.

توسعه و گسترشهایی که الآن در مسجدالحرام به وجود آمده، همه‌اش جدید است چه آن مسجد بزرگی که اضافه شده و چه آن قسمت‌هایی که در طرف سمت راست مسعی ایجاد گردیده است.

در عرفات تغییرات اساسی ایجاد شده، که قبلاً بسیاری از اینها نبود و مردم با مشکلات زیادی مواجه می‌شدند. و همینطور در منا، البته درختکاری در اینجا مثل عرفات نیست. جمرات تحوّل پیدا کرده است. جمره عقبه به کوه چسبیده بود؛ یعنی یک قسمتش بیشتر باز نبود که از یک در وارد و از در دیگر خارج می‌شدند. البته اینها مجموعه تغییراتی است که برای ما محسوس بود چه بسیار جاهایی که از بین رفته و دیگر اثری از آنها باقی نیست.

میقات: دنیا روی آثار گذشته‌اش حساب باز کرده و همیشه تلاش دارد که آن آثار را نگهدارد. باتوجه به این که می‌دانیم حضرت عالی با توسعه حرمین و طرح‌های جدید مخالف نیستید و خود با توجه به نیازی که احساس می‌شود در توسعه حرم حضرت عبدالعظیم - س - تلاش می‌کنید، آیا این نظر را تأیید می‌کنید که اماکن و آثار مکه و مدینه باید به همان شکل گذشته‌اش بازسازی می‌شد تا آثار همانگونه که بود باقی بماند و اطراف

آن را برای رفع نیاز توسعه می‌دادند؟

ج - دو مطلب در اینجا هست:

اول این که ما باید مطابق نیازهای هر عصر، اماکن مذهبی را توسعه دهیم تا رفاه و آسایش زائران را فراهم کنیم که در این زمینه، باید گفت: آنچه که الآن در حرمین شریفین انجام شده، باید قبل از اینها انجام می‌شد. مکه و مدینه حرم خدا و رسول خدا - ص - متعلق به یک میلیارد مسلمان جهان است و باید پاسخگوی نیازهای آنان باشد. پس آنچه که انجام شده، لازم بوده، بلکه باید بیش از آن انجام شود. وقتی متولیان سیاسی کشور عربستان مدعی هستند - هرچند که از نظر ما این ادعا، ادعای صحیحی نیست - که از ایران بیش از ۶۰ هزار نفر نمی‌توانند بپذیرند یا از سایر کشورها، می‌گویند از هر هزار نفر یک نفر می‌توانیم قبول کنیم! این وضع پاسخگوی نیاز جامعه اسلامی نیست و آنها با این برخورد ضعف خودشان را در اداره حرمین شریفین نشان می‌دهند. آنها باید شرایطی را ایجاد کنند تا در جهان اسلام کسانی که واجب الحج می‌شوند، بتوانند این تکلیف الهی را انجام دهند. ده سال است که ما از مردمی که واجب الحج بودند ثبت نام کرده‌ایم و آنها نتوانسته‌اند به حج بروند و همچنان انتظار می‌کشند و حتی عده‌ای از آنان با این آرزو از دنیا رفته‌اند. افراد ثبت‌نام کرده، شاید تا ۵ یا ۶ سال دیگر، نتوانند حج واجیشان را انجام دهند. هرچه امکانات و مواهب الهی که در عربستان وجود دارد، همه از این دو مرکز نور (مکه و مدینه) است. جا دارد که بیش از اینها سرمایه‌گذاری شود. بنابراین در مورد توسعه و ایجاد امکانات رفاه و آسایش، ما نه تنها مخالف نیستیم که مدعی هستیم، آنچه که انجام داده‌اند کم است.

مسئله دوم از بین بردن آثار تاریخی است که تمامی کشورها برای این مسئله اهمیت زیادی قائلند و سعی دارند آثار تمدن و فرهنگ گذشته خود را حفظ نمایند. ما باید در این رابطه از قرآن الهام بگیریم که حتی آثار مربوط به مخالفین حق و عدالت و معاندین خدا را از بین نبریم. قرآن کریم در مورد فرعون می‌فرماید:

«الْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدْنِكَ لَتَكُونَ لِمَنْ خَلَقَكَ آيَةً وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ عَنْ آيَاتِنَا

لغافلون»^۱

به فرموده قرآن بدن فرعون (که مومیایی شده و در موزه مصر است) باید بماند تا آیه و نشانه برای دیگران باشد.

و نیز در مورد قوم لوط می‌فرماید:

«وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ وَبِالْأَيْلِ أَفْلاً تَعْقِلُونَ»^۲

باید این آثار بماند تا مایه عبرت دیگران باشد. وقتی بنا است که آثار دشمنان خدا و اسلام حفظ شود، چرا از آثار افتخارآمیز اسلام پاسداری و حفاظت نشود؟! پیامبر اسلام و پیشوایان دین، این آثار مهم را برای امت اسلام به ارث گذاشته‌اند. من تصور نمی‌کنم هیچ کشوری حاضر باشد آثار گذشتگانش را از بین ببرد. اما با کمال تأسف، به دلیل تعصب کور و خشکی که در عربستان حاکم است، بتدریج این آثار ارزنده اسلامی از بین می‌رود و این جای بسی تأسف است.

میقات: معمولاً سفر حج همراه با خاطرات شیرین و گفتنی است، حضرت‌عالی چه

خاطراتی از سفرهای حج دارید؟

ج - در این چهار سفری که مسؤولیت سرپرستی را داشتم، خاطراتم از حج بسیار زیاد است و امیدواریم - انشاءالله - بتوانم آنها را برای بهره‌برداری دیگران تدوین و منتشر کنم. اما یک خاطره معنوی مربوط به قبل از این سفرها دارم که ابتدا آن را بیان می‌کنم:

سال اول با کاروانی از ساوه مشرف شدم، یک نفر از زائران به بیماری آسم مبتلا بود و سخت رنج می‌برد. شاید پانزده یا بیست سال بود که این بیماری را داشت و مزمن شده بود. مرتب از دارو و آمپول استفاده می‌کرد و حتی دوستان هم اطاquish می‌گفتند: شبها از بس ناراحتی و سرفه می‌کند مزاحم خواب ماست. خود او برایم تعریف می‌کرد که: «من آمده بودم تا در این دیار مقدس از دنیا بروم!» یعنی تا این حد وضعش بد بود.

این حادثه جالب در منا پیش آمد صبح که از مشعر به سوی منا حرکت کردیم این شخص هم همراه ما آمد و من در آن سال روحانی کاروان بودم. گرچه خود وسائلی به همراه داشتم، لیکن چون او بیمار بود تصمیم گرفتیم در حمل و سائلش به او کمک کنیم.

وقتی به منا رسیدیم، متوجه شدیم که اصلاً مجموعه کاروان ما، تا نزدیک ظهر چادر را گم کرده‌اند. یعنی تقریباً حدود یک ساعت به ظهر زیر آفتاب گرم سال ۵۸ سرگردان بودیم آن زائر بیمار هم این مدت را همراه ما بود، آن هم با وضعی که داشت. وقتی چادر را پیدا کردیم حدود ظهر بود. برای این که بتوانیم جمره را رمی کنیم، کمی نشسته و استراحت کردیم سپس

برای رمی جمرات رفتیم. در بازگشت از جمرات آن برادر زائر گویا به سوی مَسَلَخ رفته و در آنجا گم شده بود. این در حالی است که شب را با آن وضع آمده و صبح را تا نزدیک ظهر، زیر آفتاب سوزان در منا سرگردان گشته و بعد از رمی گم شده است. شاید حدود غروب یا شب بود که او را یافتیم. این قسمت را که می‌خواهم تعریف کنم، یکی دو روز بعد برای من نقل کرد. او می‌گفت بعد از این که گم شدم، سخت منقلب شدم و دلم شکست. بعد از گریه و توسل در چادر خوابیدم. در خواب دیدم که سید بزرگواری در حالی که یک فنجان یا استکان شیر دستش بود وارد چادر شد و خطاب به من گفت: برایت شیر آورده‌ام. آن را به من داد و من خوردم بلافاصله تمام بدنم خیس عرق شد و از خواب پریدم، حالت تهوع به من دست داد. چیزی مثل چرک از سینه‌ام بیرون می‌ریخت. بعد از آن، دیگر خوب شدم. و جالب این که تا وقتی با ما در کاروان بود، نه دارو مصرف می‌کرد و نه آمپول می‌زد! و این خاطره بسیار جالبی بود که در سفر اول دیدم.

میقات: خاطره بسیار خوبی بود. معمولاً همه کسانی که به حج مُشَرَّف می‌شوند درخواست‌ها و حاجتهایی دارند که از خدا مسألت می‌کنند و بسیاری از اینها مورد اجابت قرار می‌گیرد. ممکن است بفرمایید حضرت عالی در مکه یا مدینه، در آن سفرها، از خدا چه خواستید و آیا این خواسته‌ها مورد اجابت قرار گرفت یا نه؟

ج - در این سفر معنوی مهمترین خواسته هر زائر، بلکه تنها خواسته زائران خانه خدا باید خود «خدا» باشد. این دون همتی است که انسان خانه خدا را زیارت کند و چیزی جز خدا طلب کند و اگر زائر خانه خدا، تنها خدا را در نظر داشته باشد، همه چیز برای او حاصل می‌شود، (مَاذَا فَقَدْ مَنْ وَجَدَكَ وَمَاذَا وَجَدَ مَنْ فَقَدَكَ؟)

سعی من همواره این بوده است که در سفر حج از خدا نعمتهای مادی نخواهم والاَن به یاد ندارم چیزهایی که مربوط به زندگی شخصی‌ام باشد، از خدا طلب کرده باشم، البته دعا برای دوستان و نزدیکان کرده‌ام.

آنچه که در این چهار سفر اخیر از خداوند خواسته‌ام، درباره مسائل اجتماعی است؛ بخصوص مسائل مربوط به حج. و آنچه که خواستم، با توسل به حضرت فاطمه - سلام الله علیها - بوده و تقریباً می‌توانم بگویم: اکثر قریب به اتفاق آنها اجابت شده است.

میقات: در گذشته، کتابهای خوب در رابطه با حج بسیار کم نوشته شده و در زمینه اسرار و معارف حج و... کتاب کم داریم. در سالهای اخیر، خوشبختانه توجه به حج بیشتر شده و کتابهای جدید زیاد منتشر گردیده است، لطفاً یکی از این کتابها را که از نظر شما از بهترین هاست، معرفی بفرمایید.

ج - من معتقدم کتاب جامعی در رابطه با حج، که بشود آن را به عنوان بهترین نام برد، نداریم و لااقل من سراغ ندارم.

همانطور که می دانیم حج ابعاد مختلفی دارد؛ مانند: مسائل فقهی، اماکن و آثار، ابعاد سیاسی، عرفانی و ادعیه و زیارت، اخلاق سفر و... باید مشخص کرد که بهترین کتاب در کدام بُعد؟ در تمام این ابعاد کتاب نوشته شده، ولی باید اذعان کرد کتاب جامعی که همه این ابعاد را در بر داشته باشد متأسفانه تاکنون تألیف نشده است.

البته معاونت آموزش و تحقیقات بعثه مقام معظم رهبری در این چند سال اخیر، با تلاشی که واقعاً قابل تقدیر است، کتابهای خوبی در همه این زمینه ها منتشر کرده که می توان گفت در همه ابعاد آنچه که برای مردم مفید بوده و قابل ارائه می باشد را باید در میان همین کتابها جستجو کرد؛ در بعد اماکن و آثار، عرفان، دعا و سایر عناوینی که مربوط به حج است. و به نظر می رسد که بعثه مقام معظم رهبری؛ و خصوصاً معاونت آموزش و تحقیقات لازم است برای تکمیل کارهای گذشته، در دو جهت کار کند:

۱- رده بندی کتابهای حج، برای استفاده کنندگان از آنها. تا طبقات مختلف مردم که به خانه خدا مشرف می شوند، بدانند چه کتابهایی در زمینه های مختلف مربوط به حج، نوشته شده و بدینوسیله بتوانند به سادگی آن کتابی را که با فضای فکری و میزان اطلاعات و سواد آنها مطابقت داشته باشد تهیه کنند؛ به عبارت دیگر، فهرست کتابهای حج در اختیار افراد اهل مطالعه که می خواهند پیرامون حج مطالعاتی داشته باشند، قرار گیرد تا بدانند این کتابها درباره چه مسائلی از حج نوشته شده و بهترین کتاب در زمینه؛ مثلاً «عرفان حج» کدام است به نظر من این کاری است که باید انجام شود.

۲- ما باید برویم سراغ تدوین کتابهای جامع؛ یعنی برای سنین و طبقات مختلف، کتابهای جامع تهیه کنیم. بطوری که زائر را از سایر کتابها تا حدودی بی نیاز کند. کتابی تألیف

کنیم که بطور خلاصه، مهمترین مسائلی را که زائر در ابعاد مختلف حج باید بداند، داشته باشد. اگر چنین مجموعه‌ای تألیف و چاپ شود، فکر می‌کنم که بشود نامش را گذاشت بهترین کتاب. به نظر می‌رسد این یکی از ضرورت‌هایی است که باید انشاءالله و به تدریج پی‌گیری و دنبال شود.

میقات: دو نکته‌ای را که فرمودید، در تکمیل کارهای گذشته بسیار مؤثر است و مهم نیز هست، اما مسائلی هم در موسم حج وجود دارد، هم در زمینه احکام و هم در زمینه اماکن. متأسفانه به خاطر این که تحقیقات لازم درباره آنها انجام نشده است و واقعیت آنها آنگونه که باید شناخته نشده و زمینه کار دارد، خصوصاً در معضلات فقهی حج که بارها فرموده‌اید در این زمینه چه پیشنهادی دارید؟ و حوزه‌ها، علما و شخصیت‌های دینی، باید درباره چه محورهای پژوهش کنند و چه مسائلی از اولویت برخوردار است؟

به نظر من چون کار زیادی روی ابعاد مختلف حج نشده، در تمام ابعادش نیاز هست که تحقیقات وسیع و عمیقی انجام شود. لیکن در این میان به نظر می‌رسد دو بُعد هست که به دلیل تأثیری که در زائران خانه خدا و نقشی که در اهداف حج و آرمانهای اسلامی ما می‌تواند داشته باشد باید روی آنها کار شود:

۱- بعد سیاسی حج

در شرایط کنونی، همانطور که امام امت - رضوان الله تعالی علیه - معتقد بودند، مهمترین بعدی که باید پیرامون آن بیشتر تحقیق شود هم از نظر مبانی و هم از نظر آثاری که بر آن مترتب می‌شود و هم از نظر شکل ارائه آن، بعد سیاسی است، چون مهجورترین ابعاد حج به فرموده امام راحل - قدس سره - همین بعد است. بنابراین ما باید الآن در قسمت تحقیقات اهمیت بیشتری به این بُعد بدهیم. در تمام ابعاد باید کار شود ولیکن این بعد را به دلیل نیاز خاصی که دارد باید مقدم بداریم. مطالبی که در این باره نوشته می‌شود را به زبانهای مختلف دنیا ترجمه کنیم تا اهداف جمهوری اسلامی را در این زمینه تبیین و آثار آن را توضیح دهیم. دشمنان اسلام برای خدشه‌دار ساختن این بعد حج سرمایه‌گذاری‌های زیادی کرده‌اند که باید به مقابله با آن پرداخت.

۲- بعد عرفانی حج

که در این باره نیز، باید تلاش کرد تا افراد مختلف در سطوح گوناگون از این فضای ملکوتی بتوانند واقعاً بهره لازم را ببرند و با شناخت خوبی خانه خدا را زیارت کنند.

میقات: زائران ما طبقات مختلفی را تشکیل می‌دهند و برخی از آنها بخاطر باورهای قبلی که دارند یا به جهت آن که تربیت صحیحی در زمینه‌های رفتاری ندارند، لذا در حج معمولاً مشکل آفرینند، حضرت عالی به عنوان امیرالحاج در این زمینه چه توصیه‌هایی را به حجاج بیت‌الله الحرام دارید؟

ج - مسأله اولی که هر زائر باید به آن توجه داشته باشد، این است که حج یک فرصت استثنایی و بسیار کوتاه است که شاید برای اکثر قریب به اتفاق مردم در عمرشان فقط یک بار به دست می‌آید. به همین دلیل برای این که زائر خانه خدا از این فرصت کوتاه استثنایی و ارزنده نهایت بهره‌برداری را ببرد باید از ماهها قبل از حج برای خود برنامه‌ریزی کند که از روزها، شبها و از لحظه‌هایی که در این سفر الهی برایش پیش می‌آید، چگونه استفاده کند. متأسفانه گروهی از زائران ما به دلیل عدم برنامه‌ریزی و عدم توجه، یکمرتبه با یک فضای خاصی مواجه می‌شوند که نمی‌دانند چه کنند و ناگهان متوجه می‌شوند که این چند هفته تمام شد! و بهره‌برداری لازم را نکرده‌اند. اگر خیلی تلاش کرده باشند توانسته باشند، مثلاً اعمال حج را صحیح انجام دهند، که البته خود این نیز بسیار مهم است، لیکن در این ایام زائر باید تغییر حال پیدا کند و در روح و درون او انقلابی پدید آید. در روایات آمده است که حج انسان را از همه آلودگیها پاک می‌کند. انسان زمانی واقعاً پاک می‌شود که انقلابی در او ایجاد شود و باید احساس نورانیت و معنویت کند.

بسیاری از زائران خانه خدا بدلیل عدم توجه به این معنا و بدلیل عدم برنامه‌ریزی، وقتشان را بیهوده صرف پرسه زدن در بازارها یا کارهای بی‌فایده و احیاناً کارهای مضر می‌کنند.

قرآن کریم می‌فرماید:

«قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا. الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ

يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا^۳

بعضی خیال می‌کنند که کارهای خوبی انجام می‌دهند، در حالی که این کارها بسیار مضر و زیان آور است، هم برای نظام اسلامی و هم برای اسلام و در نهایت برای خود آنها بسیار مضر است.

در یک فضایی که مذهبی غیر از مذهب شیعه وجود دارد، باید بگونه‌ای عمل کنیم که سوژه به دست دیگران ندهیم. ما در آنجا به عنوان نماینده اسلام ناب هستیم. اگر زائران ما اول وقت نماز نخوانند، اگر اول وقت در خارج از مسجدالحرام، و مسجدالنبی - ص - و یا مسجدهای نزدیک منازل و یا در بازار و کنار بقیع باشند کار خلافی مرتکب شده‌اند که ضررش برای اسلام و جمهوری اسلامی بسیار زیاد است و از گناهان بزرگ محسوب می‌شود. اینها همه به دلیل بی‌توجهی و نداشتن برنامه‌ریزی است.

زائران خانه خدا باید از ماهها قبل از سفر، در جلساتی که برای تعلیم مسائل حج تشکیل می‌شود شرکت کنند و روحانیون هم موظفند که این جلسات را مرتب برگزار کنند.

من شنیده‌ام که در مالزی از الآن کلاسهای حج برگزار می‌شود و حجاج شرکت می‌کنند و جلسه‌های بسیار منظمی دارند. علاوه بر آن که آنها برای مستطیع شدن افراد برنامه‌ریزی کرده‌اند و در این مورد برنامه‌های بسیار خوبی دارند. خلاصه این که ما وظیفه داریم کلاسها را چهار یا پنج ماه قبل از حج تشکیل دهیم و زائر باید خود را موظف بداند که در جلسات شرکت کند و نکته آخر این که زائر باید وقت خودش را غنیمت شمرده و برای آن برنامه‌ریزی کند. ایام حج ایام مراقبه و محاسبه دقیق است. زائر باید هر روز صبح برنامه‌ای را که برای خودش تهیه کرده مرور کند و لحظات و ساعاتش را کنترل نماید تا کار دیگری غیر از آنچه برنامه‌ریزی کرده، انجام ندهد و اگر خدای ناکرده ضعف یا کمبودی داشت استغفار کند و تصمیم بگیرد که فردا دیگر آن ضعفها تکرار نشود تا بتواند از آن فضای ملکوتی، بهترین بهره معنوی را ببرد.

میقات: این چند سالی که حضرت عالی مسؤولیت امیرالحاج را از طرف ولی امر مسلمین به عهده گرفتید، کارهای بسیار خوبی در زمینه‌های مختلف حج انجام گرفته؛ در انتخاب روحانیون اصلح و شایسته، مدیران بهتر و و کارآمد، تدوین کتب، کارهای آموزشی و

ارائه مسائل مربوط به حج از طریق صدا و سیما و حتی در زمینه‌های اجرایی، موفقیت‌های چشمگیری را بعثه و سازمان حج و زیارت به دست آورده‌اند. اینک بفرمایید وضعیت موجود را چگونه ارزیابی می‌کنید، و تا چه حد موفقیت داشته‌اید، نسبت به آینده چگونه می‌اندیشید؟

در این زمینه بهتر است که دیگران قضاوت کنند، ولی آنچه که اجمالاً می‌توانم مطرح کنم این است که: به فضل خدا و با تلاشی که دوستان و همکاران در بعثه مقام معظم رهبری در این چهار سال گذشته کرده‌اند، می‌توان ادعا کرد که تحول اساسی در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرایی ایجاد شده است. آنچه که الآن در رابطه با حج ملاحظه می‌شود، نتیجه اقداماتی است که برادران عزیز در این مدت انجام داده‌اند. البته برادران عزیزی که قبلاً بودند، زحمات زیادی کشیدند (شَكَرَ اللهُ سَعْيَهُمْ) و آنچه در توان داشتند کار کردند و هرچه ما داریم در ادامه زحماتی است که در گذشته کشیده شده است. ولی چیزی که هست در گذشته حج یک حالت موسمی داشت که برنامه‌ریزی توسط عده‌ای در موسم حج - شاید یکماه یا دو ماه قبل از حج - انجام گرفته و بعد هم تعطیل می‌شد. یک تشکیلات ثابتی که در ایام سال مسائل مربوط به حج را دنبال کند در گذشته وجود نداشته و لیکن هم اکنون بحمدالله خداوند عنایت کرده، تشکیلات ثابتی به وجود آمده که در طول سال، در رابطه با مسائل حج کار می‌کند، آن هم در همه زمینه‌ها، بخصوص در زمینه تحقیقات و نیازهای فرهنگی که زائران خانه خدا بیش از هرچیز به آن نیاز دارند. در این مدت حدود ۷۰ اثر - تقریباً - تألیف شده و دو مجله بسیار ارزنده ارائه می‌شود؛ یکی از آنها همین «فصلنامه میقات حج» است که به زبان فارسی، و دیگری مجله «میقات الحج» است که به زبان عربی منتشر می‌شود و از کارهای بسیار ارزنده‌ای است که انجام شده. تداوم این دو نشریه تحولی در رابطه با همه مسائل حج ایجاد خواهد کرد. در زمینه تحقیقاتی، علاوه بر تأثیر فرهنگی، معنوی و سازندگی در مردم ما، در مردم دیگر کشورها نیز می‌تواند همان تأثیر را داشته باشد.

بهر حال در یک جمله می‌توان گفت به لطف خدا و عنایت ولی عصر - عج - بعثه مقام معظم رهبری توانسته است زمینه رسیدن به اهداف نهایی حج را در تمام ابعاد فراهم کند، هرچند تا وضعیت مطلوب فاصله داریم، لیکن دوستان ما در بعثه مقام معظم رهبری توانسته‌اند زمینه رسیدن به آن اهداف نهایی را فراهم کنند. امیدواریم انشاءالله مورد رضایت

حضرت ولی عصر (عج) قرار گیرد.

میقات: جناب آقای ری شهری! حضرت عالی به دلیل اهمیتی که برای تشکل در همه زمینه‌ها می‌دهید، خوشبختانه در امر حج هم این تشکل را به وجود آورده‌اید و به نقاط مثبت دست یافته‌اید. امروز زائر ما عزتمدانه به حج می‌رود و آنجا هم بسیار عزیز است و حج را آنگونه که مورد توجه خداوند است، با همان اهدافی که اشاره کردید انجام می‌دهد و با یاری خداوند بر بسیاری از آن اهداف دست پیدا می‌کند لیکن در سالهای اخیر زمزمه‌هایی در رابطه با خصوصی سازی سازمان حج بر سر زبانهاست، با توجه به این که بخش خصوصی، بیشتر برای دستیابی به منافع مادی تلاش می‌کند و کمتر توجه به مسائل فرهنگی دارد، در این مورد چه می‌فرمایید آیا با خصوصی سازی حج موافق هستید و این مسأله تا چه اندازه جدی است؟

ج - چند مسأله در این زمینه قابل توجه است، مسأله اول این که: در شرایط فعلی، مسأله خصوصی سازی حج بطور قطع منتفی است؛ چون در حال حاضر حدود ۴۵۰ هزار زائر ثبت نام شده داریم که سازمان حج و زیارت تا آنان را به حج نفرستد، هیچگونه تصمیمی را در این رابطه نمی‌تواند بگیرد. بهر دلیل، این گروه حدود ۱۰ سال قبل ثبت نام شده‌اند، و این وضعی هم که الآن هست شاید پنج سال دیگر طول بکشد.

بنابراین در شرایط حاضر، بطور کلی این مسأله منتفی است و اما در آینده چه می‌شود، باز هم باید دید که فضای سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشور و نظر مسؤولان بالا در آن روز چیست؟ البته باید بگویم تجربه‌ای که در مورد سوریه داریم، تجربه خوبی نیست. یعنی خصوصی سازی سفر زیارتی به دمشق، نتیجه مطلوبی نداشت و تنها سودی که داشت از نظر اقتصادی تا حدودی برای دولت مفید بود ولی از نظر فرهنگی در شرایط حاضر، به این شکل که هست، ضرر خواهیم کرد و ما در صد دیم - انشاء الله - این مشکلات و ضعفها را به حداقل برسانیم.

در هر صورت، خصوصی هم که بشود، باید اساس کار دست دولت باشد؛ بگونه‌ای که برنامه‌ها و سازماندهی فعلی هیچ تغییر نکند. مثل قبل از انقلاب نباشد. آن شکل، به هیچ نحو امکان‌پذیر نیست و ما را به اهداف فرهنگی نخواهد رساند.

میقات: بحمدالله با عنایت حضرت عالی صفا و صمیمیت خاصی بین بعثه و سازمان حج و زیارت برقرار است و همه عزیزانی که در این دو مرکز هستند با صمیمیت و جدیت مشغول به کار می باشند و از طرفی ویژگی‌یی که خدمتگزاری به حجاج بیت‌الله‌الحرام دارد، معمولاً انگیزه خدمت را در همه بوجود می آورد و به عنوان آخرین سؤال می خواستم بینم که توقع و انتظار شما از کارگزاران حج چیست و چه توصیه‌هایی به این عزیزان دارید؟

انتظار بنده از همکاران در بعثه و سازمان حج، این است که توجه داشته باشند این تشکیلات، تشکیلاتی است که مورد عنایت خاص حضرت ولی عصر - عج - است. وقتی ما معتقدیم که امام زمان - ع - در موسم حج حضور دارد و ناظر اعمال ماست. پس باید سعی کنیم آنچه را که واقعاً مورد رضای حضرت است در کارهای خود، بیشتر مورد عنایت قرار دهیم. درست است که هر کس در نظام اسلامی کار می کند، مورد عنایت حضرت ولی عصر - عج - است ولی این تشکیلات یک تشکیلات خاصی است که از آن انتظار ویژه‌ای می رود. اینجا تشکیلاتی است که می خواهد جمعی از مشتاقان خانه خدا را به مرکز وحی هدایت کند. در کنار خانه خدا و مرقد رسولش و ائمه اطهار - علیهم السلام - خدمتگزار زائران باشد و لذا باید بگونه‌ای انجام وظیفه کند که منزله هر ضعف باشد. این تشکیلات باید بیش از جاهای دیگر، بوی خدا و امام زمان بدهد. افرادی که در این تشکیلات کار می کنند، باید اخلاص بیشتری داشته باشند. اگر خدای نخواستہ چنین نباشد، مورد بی عنایتی حضرت قرار می گیرند یا خدای ناکرده اگر تخلفی داشته باشیم، ممکن است مورد خشم حضرت قرار بگیریم، باید تمام توانمان را بکار بندیم و با تمام وجود در خدمت زائران بیت‌الله‌الحرام باشیم. زائری که می خواهد به سفر حج برود، باید آسوده خاطر و راحت باشد، هر چند که حج مشکلات طبیعی زیادی دارد، لیکن این دلیل آن نمی شود که ما از کارمان کم بگذاریم. مسأله حفظ بیت المال - که دولت در اختیار ما می گذارد تا زائران خانه خدا در آسایش باشند - مسأله بسیار حساسی است که در قسمت اجرایی باید به آن بهای بیشتری داده شود. مصرف بیهوده بیت‌المال، حتی یک ریال یا یکصدم ریال گناه عظیم است، مخصوصاً در شرایط اقتصادی که الآن در کشور ما وجود دارد. در اجاره مسکن و خریدهای مختلف باید نهایت دقت و حتی وسوسه را داشت تا ذره‌ای از بیت‌المال به هدر نرود. که بحمدالله دست اندرکاران و کارگزاران حج و زیارت در

سالهای اخیر در این راستا تلاش‌های شایسته‌ای داشته‌اند و امید می‌رود روز به روز بهتر شود. از خداوند برای همه خدمتگزاران در بعثه مقام معظم رهبری و سازمان حج و زیارت موفقیت بیشتر و بهتری را مسألت دارم.

پی‌نوشتها

۱- امروز جسم تو را به بلندی می‌افکنیم تا برای آنان که پس از تو می‌مانند، عبرتی باشی و حال آن که بسیاری از مردم از آیات ما غافلند.

یونس: ۹۲.

۲- شما بر آنها می‌گذرید بامدادان و شامگاهان. آیا تعقل نمی‌کنید؟

صافات: ۱۳۷.

۳- کهف: ۱۰۳.

